

Julius Wellhausen: The Religio-Political Factions in Early Islam. Ed. by R. C. Ostle. North-Holland Medieval Translations (gen.ed. R. Vaughan) vol. 3. Amsterdam, Oxford, North-Holland Publishing Company 1978. xi+183 s. D.fl. 24.00.

Selvom den hollandske oversættelse fremtræder i et pauvert offsettryk kan man glæde sig over, at et af Islamforskningens klassiske værker påny er tilgængeligt. Det har i årtier været uopdriveligt, men trods uundgåelig forældelse rummer det stadig et grundlæggende materiale til de to ældste oppositionspartiets historie, shi'ismens og kharijismens. Som specialstudie rammer forældelsen dog nok i mindre grad denne bog end Wellhausens store syntese, *Das arabische Reich und sein Sturz* (1902; engelsk oversættelse Calcutta 1927, reprotryk Beyrouth 1963).

Historiografisk indtager begge værker en central plads. Allerede i 1890'erne afdækkede Wellhausen den primære tradition (især hos iraqenseren Abu Mikhnaf) bag sene, sekundære forvanskninger eller forfalskninger. Som udgiveren, den hollandske orientalist R. C. Ostle fremhæver, benyttede Wellhausen denne primære version som (informativt udnyttet) basis for sin rekonstruktion, medens de senere traditionskyndige og krønikeskrivere kun anvendes »to complement or correct, but not to contradict this primary source« (s. ix f.). Moderne kritisk skolede historikere vilde nok være mere betænkelig end udgiveren ved Wellhausens metode (og ved, at de *unbefangen* erhvervede enkeltheder passes ind i et evolutionsskema), men det ændrer ikke, at Wellhausens arbejde var pionerarbejde, som kan sidestilles med Ignaz Goldziher's – heller ikke ved, at Wellhausen nok var et fornyet, historiografisk studium værd.

E. Ladewig Petersen

Handbuch der Geschichte Russlands. Hrsg. von M. Hellmann, K. Zernack, G. Schramm. Band 1: Von der Kiewer Reichsbildung bis zum Moskauer Zartum, Lieferung 1-2. Stuttgart, Anton Hiersemann, 1976-1978. 82+80 s., kortplancher. DM 25+DM 25.

I tiden efter anden verdenskrig er det især den angelsaksiske verden, der har gjort sig bemærket med generelle fremstillinger af Ruslands og Sovjetunionens historie set udefra. Der findes en stribe af étbinds Ruslandshistorier, skrevet af forfattere som Vernadsky, Mazour, Florinsky, Dukes for blot at nævne nogle. Stort anlagt var George Vernadsky's og Michael Karpovich's »A History of Russia«, men der nåede kun at udkomme fem af de planlagte ti bind. Antallet af fremstillinger fra tysk side har været færre – her kan nævnes navne som Stökl og Neander – og ingen af disse fremstillinger er i omfang nået op på siden af Karl Stählin's værk »Russlands Geschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart«, der udkom i mellemkrigsårene. Det er derfor helt åbenbart, at der er behov for en stor, videnskabeligt velfunderet Ruslandshistorie på et vestligt sprog, et værk der kunne være en pendant til den seneste større, sovjetiske Ruslandshistorie i 12 bind, som har været under udgivelse siden 1966.

Det er endnu for tidligt at tage stilling til, om og i hvilken grad »Handbuch der Geschichte Russlands« vil kunne opfylde dette behov, men de to hefter, der omtales her, giver de bedste løfte – både m.h.t. omfang og m.h.t. standard. »Handbuch der Geschichte Russlands« vil efter planen behandle Ruslands historie indtil 1945 i tre bind på hver 800 sider. Af grunde, som man kun kan gisne om, udsendes bindene dog ikke samlet, men i hefter på ca. 80 sider. Værket er ikke forfattet af en enkelt forsker, men af en række eksperter under ledelse af tre af Vesttysklands mest fremtrædende kendere af Østeuropas historie: Mannfred Hellmann fra Münster, Klaus Zernack fra Frankfurt og Gottfried Schramm fra Freiburg.

Som et eksempel på opbygningen af værkets enkelte afsnit skal jeg kort skitsere indledningskapitlet vedr. Ruslands historiske geografi, som bærer den noget pompøse titel: Die geographischen Gegebenheiten Russlands in ihrem historischen Beziehungsgeflecht. Kapitlet er skrevet af Carsten Goehrke, Zürich, der tidligere har gjort sig bemærket med sit studie over ødegårdsproblematikken i middelalderens Rusland: Die Wüstungen in der Moskauer Rus'. Goehrke indleder kapitlet med en kommenteret bibliografi over de vigtigste arbejdsrelskaber, f.eks. geografiske ordbøger, fremstillingen af Ruslands historiske geografi, oversigter over den historiske kartografi m.v. Derefter gives bl. a. en redegørelse for udviklingen inden for den historiske geografi i Rusland og Sovjetunionen som disciplin betragtet. I de følgende underafsnit beskriver Goehrke det russiske landskab i dets historiske forløb – både som natur- og kulturlandskab, og endelig gives der en ekskurs over de geografiske forudsætningers betydning for Ruslands historie. Fremstillingen er ledsaget af fem farvelagte kort og af noter; efter hvert underafsnit findes der en litteraturfortegnelse netop til dette afsnit. Den refererede litteratur har ingen sproglige barrierer, men størsteparten er på russisk, tysk og engelsk – og de russiske titler bringes tillige i en tysk oversættelse. På relativt få sider – i alt 65 – lykkes det Carsten Goehrke at give læseren et klart overblik over, hvor langt »østlig« og »vestlig« forskning har bragt os inden for Ruslands historiske geografi.

Knud Rasmussen

Gillian Fellows Jensen: Scandinavian Settlement Names in the East Midlands. Navnestudier udgivet af Institut for Navneforskning, nr. 16. Kbh., i kommission hos Akademisk Forlag 1978. 406 sider.

Da Gillian Fellows Jensen i sin doktordisputats, *Scandinavian Personal Names in Lincolnshire and Yorkshire*, og siden, i 1972, i *Scandinavian Settlement Names in Yorkshire*, fremlagde sit rige materiale om de nordiske personnavne og dermed tegnede et billede af vikingernes bosættelse i den nordlige del af det erobrede Danelagen, kunde man opfatte denne betydelige indsats som et første heldigt skridt mod et slutmål: en fuld kortlægning af stednavnestoffet i Danelagen for på grundlag af dette at tegne et helhedsbillede af vikingebosættelsen i det hele område. Det er dr. Fellows Jensens fortsatte studier, der nu foreligger i hendes nye store bog.

Dette nye arbejde samler sig om bebyggelsesnavnene i the East Midlands, der geografisk omfatter Lincolnshire i øst mellem the Humber og the Wash og mod vest videre grevskaberne Nottingham, Derby, Leicester, Rutland og Northampton. Det er bebyggelsesnavnene, undersøgelsen samler sig om, mens marknavnene (s. 294 ff.) stort set falder udenfor, eftersom udforskning af denne navnegruppe endnu står ved en begyndelse og ikke dækker noget større område i terrænet. Dog har Kristian Hald kunnet vise, at landsbyen Benniworth i Lindseys sydlige riding med sit gamle engelske navn er blevet overtaget af en dansktalende befolkning, der tidligt gav byens marker rent skandinaviske navne eller også fordanskede gamle engelske marknavne.

Bogen indledes med en kort redegørelse for de historiske begivenheder, der førte til den nordiske, hvilket for det her behandlede område vil sige næsten udelukkende danske, bosættelse, da kun et mindre antal Normanby'er o. lign. kan tolkes som udtryk for norsk nationalitet. Efter den angelsaxiske krønike for 865 indledtes angrebet af en stor hær, som først erobrer York; siden deler den sig og besætter the Midlands samt East-Anglia. I nord deler i 876 Halfdan landet mellem sine folk til dyrkning af jorden. Ved 886 sluttede kong Alfred den aftale med kong Guthrum af East-Anglia, som lagde grænsen fast mellem Danelagen og England. Den nye stats mænd blev snart ved kraftig modstand under